

Houdingen t.a.v. klimaat en rechtszaak Shell november 2023

Rapport Ipsos I&O
Peiling van 9 - 11 november 2024

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2024/274

Datum

november 2024

Auteurs

Peter Kanne
Maartje van de Koppel

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Zorgen om klimaatverandering	8
1.1 Zorgen om klimaat nemen af	8
1.2 Per saldo: kabinet moet meer doen	10
2 Algemene houdingen	12
2.1 Klimaatakkoord ook voor grote (internationale) bedrijven	12
2.2 Stellingen	13
3 Klimaatakkoord en -doelen	17
3.1 Slechts kwart bekend met waarschijnlijk niet halen klimaatdoel	17
3.2 Waarschijnlijk niet halen klimaatdoel roept gemengde gevoelens op	17
4 Rechtszaak tegen Shell	19
4.1 Vier op tien bekend met rechtszaak tegen Shell	19
4.2 Zeven op tien hopen dat Shell wordt veroordeeld	19
4.3 Stellingen m.b.t. klimaatzaak	22

Samenvatting

Zorgen om klimaat nemen af

Het aandeel van de Nederlandse bevolking dat zich enige of veel zorgen maakt om klimaatverandering ligt nu op 61 procent. Ruim een derde (36%) zegt zich geen of niet zoveel zorgen te maken. Ten opzichte van voorgaande jaren zien we het aandeel dat zich zorgen maakt gestaag dalen. Zo maakte in 2017 en 2019 zich nog rond de tachtig procent zorgen om het klimaat, in 2021, 2022 en begin 2023 was dat nog circa 70 procent. Nu dus 61 procent.

Kiezers van de meeste politieke partijen maken zich in meerderheid zorgen om klimaatverandering. Dit geldt alleen niet voor kiezers van BBB, PVV en FvD.

Als ‘driver’ voor stemgedrag is het klimaat minder belangrijk geworden. Klimaatverandering werd zowel in maart 2021 als november 2023, vlak voor de Tweede Kamerverkiezingen, door circa een derde genoemd als een belangrijk onderwerp om op een partij te stemmen. Nu wordt het klimaat nog maar door 21 procent genoemd als stemmotief.¹

Kiezers coalitiepartijen vinden huidige klimaatbeleid overwegend voldoende

Bijna de helft van de kiezers (45%) vindt dat het kabinet Schoof meer moet doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Dat is nauwelijks meer dan de afgelopen jaren. Het aandeel dat vindt dat het juist *minder* moet zijn nam iets af: vorig jaar lag dat grofweg tussen een vijfde en een kwart, nu is dat 17 procent.

Kiezers die vinden dat er *meer* gedaan moet worden om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, vinden we bijna alleen bij de oppositiepartijen. Kiezers van de coalitiepartijen vinden in minderheid dat het kabinet meer moet doen tegen klimaatverandering. Ze vinden het huidige klimaatbeleid overwegend prima of vinden dat het nog wel iets minder mag (vooral PVV- en BBB-kiezers).

Steun ‘klimaatneutraal in 2050’ neemt af, maar zou ook voor grote bedrijven moeten gelden

Vier op de tien Nederlanders onderschrijven het doel om in 2050 volledig klimaatneutraal te zijn (39%). Ruim een kwart (28%) staat niet achter dit doel (de rest is neutraal weet het niet). De steun voor het doel om in 2050 klimaatneutraal te zijn nam de afgelopen jaren af. In 2020 onderschreef 48 procent dit doel, dus is dat nog 39 procent.

Het Klimaatakkoord van Parijs is een internationaal verdrag uit 2015 waarin *landen* met elkaar afspraken dat de stijging van de gemiddelde wereldtemperatuur in 2050 wordt beperkt tot 2 graden Celsius, en zo mogelijk 1,5 graden Celsius. Op de vraag of ook grote (internationale) *bedrijven* zich aan deze afspraken moeten houden, antwoorden bijna negen op de tien Nederlanders (86%) met ‘ja’. Een percentage dat al jaren tamelijk stabiel is.

¹ Deze uitkomst wordt niet in dit rapport behandeld, maar in het rapport over de politieke peiling van deze week. Zie [ipsos-publiek.nl](https://www.ipsos-publiek.nl).

Waarschijnlijk niet halen klimaatdoel maakt coalitiekiezers weinig uit; oppositiekiezers boos

Het klimaatdoel voor Nederland is dat er 55 procent minder uitstoot van broeikasgassen is in 2030. Het Planbureau voor de Leefomgeving concludeerde onlangs dat de kans dat Nederland dit klimaatdoel haalt heel klein is: 5 procent. Het klimaatdoel raakt dus uit zicht.

In dit onderzoek zegt twee derde (68%) dit nieuws te hebben meegekregen, maar slechts een kwart (25%) kent het ook inhoudelijk. Vier op tien (43%) kregen wel iets mee maar weten inhoudelijk niet wat het inhoudt. Een derde (32%) heeft er helemaal niets van meegekregen.

Het nieuws dat het klimaatdoel waarschijnlijk niet gehaald wordt roept gemengde gevoelens op. Eén op drie zegt 'dit maakt me niet uit'. Vooral kiezers van PVV, VVD en BBB zeggen dit. Verder roept het *boosheid* (25%) op en motiveert het mensen *(nog) duurzamer te gaan leven* (21%). Deze laatste twee emoties vinden we vooral bij kiezers van GL-PvdA, PvdD en D66.

Zeven op tien: hoop dat Shell wordt veroordeeld

Drie jaar geleden oordeelde de rechter dat Shell haar CO₂-uitstoot met 45 procent moet verlagen tot 2030. Daarbij gaat het in de eerste plaats om de uitstoot van het bedrijf zelf. Maar van de rechter moet Shell zich ook "maximaal inspannen" om de uitstoot van hun klanten flink te verlagen, ook als ze daardoor veel geld zouden mislopen. De zaak is aangespannen door Milieudefensie, al is die naam in het onderzoek niet genoemd.

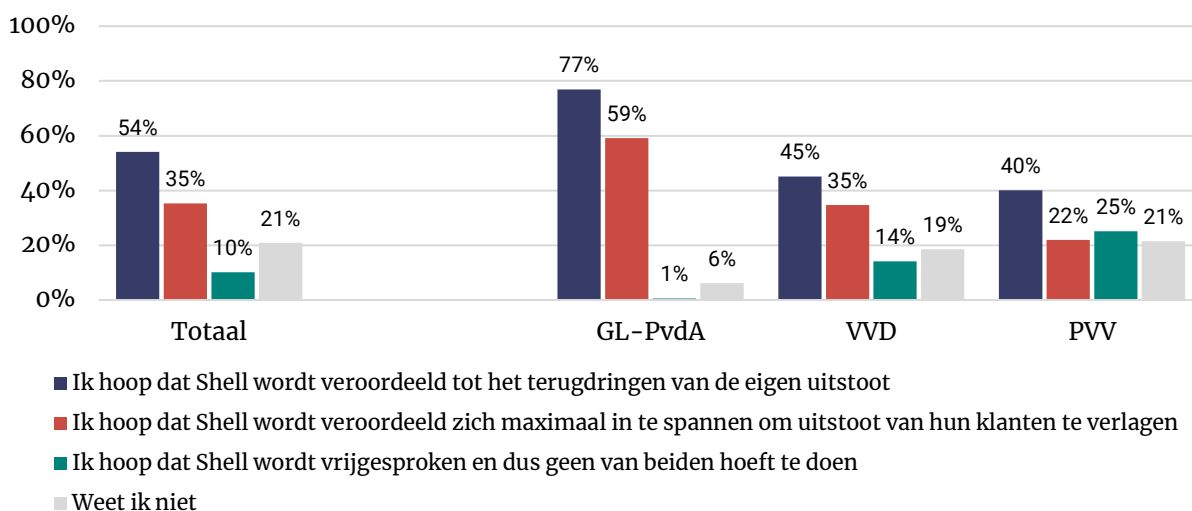
Shell is hiertegen in hoger beroep gegaan, het oliebedrijf hoopt dat het gerechtshof het vonnis terugdraait of afzwakt. De uitspraak in dit hoger beroep was dinsdag 12 november. Shell won het hoger beroep. Het gerechtshof in Den Haag bepaalde dat Shell zich niet extra hoeft in te spannen om de uitstoot van schadelijke stoffen te verminderen.

Dit onderzoek vond plaats in het weekend voorafgaand aan deze uitspraak. Eén op drie Nederlanders (31%) was toen op de hoogte van de rechtszaak tegen Shell, één op vijf (18%) was op de hoogte van het hoger beroep van Shell. Zes op tien (61%) wisten hier helemaal niets van.

Op de vraag 'Wat hoopt u dat de uitkomst van het hoger beroep zal zijn?' antwoorden zeven op de tien (69%) dat ze willen dat Shell wordt veroordeeld. Ruim de helft (54%) hoopt dat Shell wordt veroordeeld tot het terugdringen van de eigen uitstoot, 35 procent wil dat Shell ook wordt gedwongen zich maximaal in te spannen om de uitstoot van klanten te verlagen. Slechts 10 procent wil volledige vrijspraak, de rest (21%) weet het niet.

Kiezers van GL-PvdA staan het meest achter de eis van de milieuorganisatie, maar ook de meerderheid van de PVV- en VVD-kiezers wil dat Shell wordt veroordeeld.

Figuur 1.1: Wat hoopt u dat de uitkomst van het hoger beroep zal zijn?
(Eerste twee antwoorden waren samen mogelijk)

Waarom Shell wel of niet veroordelen?

Respondenten konden beide standpunten in hun eigen woorden toelichten.

Nederlanders die willen dat Shell wordt veroordeeld (69% van allen) vinden: de (grootste) vervuiler moet betalen. Zij zeggen dat iedereen moet bijdragen aan het oplossen van het klimaatprobleem en daarin hebben ook bedrijven hun maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen. Shell is een groot bedrijf en grote vervuiler en draagt daarom een grote verantwoordelijkheid. Sommige kiezers noemen Shell bovendien een machtig bedrijf dat veel winst maakt en het zich daarom ook kan permitteren. Anderen hopen dat Shell een voorbeeld zal zijn en ook andere bedrijven zullen volgen. Een aantal kiezers vindt: Shell is wel verantwoordelijk voor haar eigen uitstoot, maar niet die van anderen, zoals haar klanten.

Nederlanders die liever zien dat Shell wordt vrijgesproken (10% van allen) vinden het veelal kwalijk dat de rechter zich hierover uitsprekt – of dat een maatschappelijke groep ‘dit via de rechter afdwingt’. Zoals iemand het formuleert: *‘Rechtshoren geen politiek te bedrijven en het hele land op slot te gooien doordat ze klimaatclubjes het "algemene belang" laten vertegenwoordigen.’*

Niet één bedrijf verantwoordelijk maken voor CO2-uitstoot

Nederlanders kijken tamelijk genuanceerd naar de kwestie. Hoewel de meesten hopen dat Shell veroordeeld wordt, vinden ook acht op de tien (83%) Nederlanders dat je niet één bedrijf verantwoordelijk kunt maken voor de CO2-uitstoot. Dit is goed te begrijpen in het licht dat de meerderheid van de Nederlanders wil dat ook andere bedrijven worden gedwongen tot extra inspanning om hun uitstoot te verlagen. Driekwart (75%) wil dat het kabinet dat doet, bijna tweede derde (63%) ziet een rol voor de rechter.

Verdeeldheid over inzet rechter

De meerderheid (60%) vindt dat je best bedrijven verantwoordelijk mag maken voor de uitstoot door het gebruik van hun producten. Veertien procent vindt dat niet. Het beeld wordt meer verdeeld als de rechter betrokken wordt: 25 procent is het eens met de stelling ‘Het is niet aan de rechter bedrijven verantwoordelijk te maken voor de uitstoot die wordt veroorzaakt door het gebruik van hun producten’, 38 procent is het oneens (rest neutraal of weet niet).

Dat verdeelde beeld zien we ook bij andere stellingen. Vier op de tien (43%) vinden het prima dat actiegroepen naar de rechter gaan als de overheid bedrijven niet dwingt vervuilende activiteiten te stoppen (26% vindt dat niet). Maar ook bijna vier op de tien (39%) vinden het te makkelijk voor actiegroepen om naar de rechter te stappen (26% oneens).

Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van zaterdag 9 tot maandagochtend 11 november 2024. Er was geen opdrachtgever. In totaal werkten 2.227 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. De steekproef is grotendeels getrokken in het I&O Research Panel. Een deel (n = 212) deed mee via PanelClix. Dit zijn voornamelijk jongeren, lager opgeleiden en respondenten met een niet-westerse achtergrond.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2023. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van n=2.000 en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 2,2 procent.

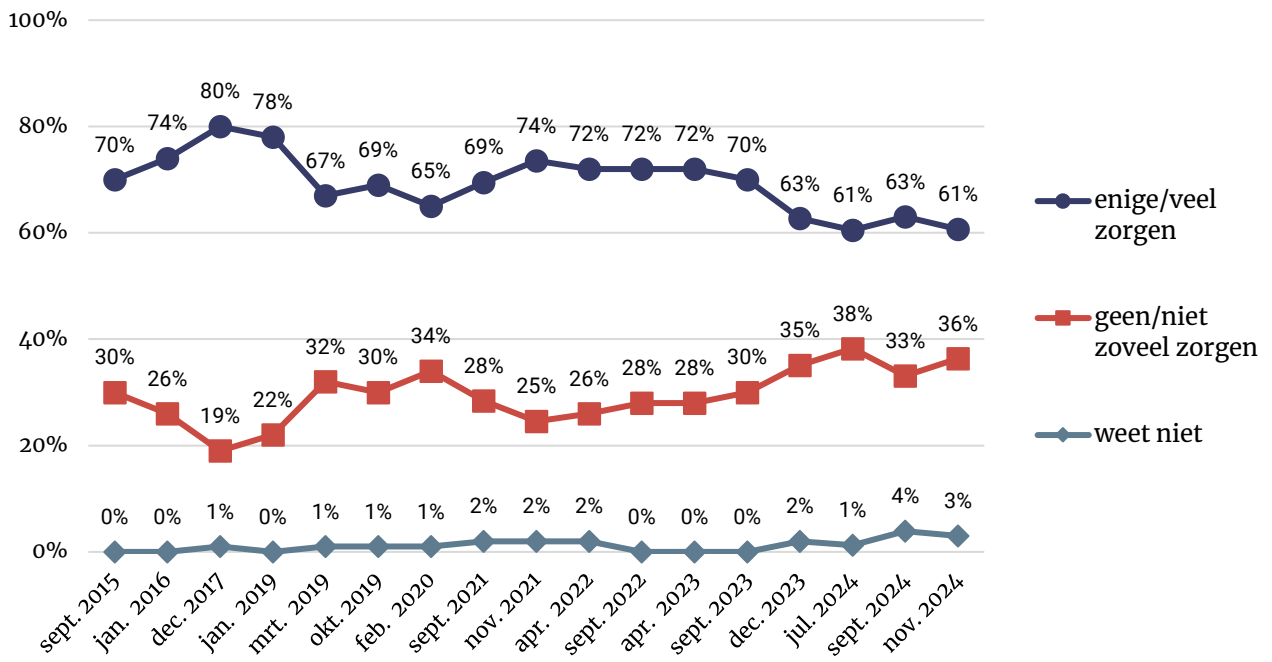
1 Zorgen om klimaatverandering

1.1 Zorgen om klimaat nemen af

Het aandeel van de Nederlandse bevolking dat zich enige of veel zorgen om klimaatverandering maakt ligt nu op 61 procent. Ruim een derde (36%) zegt zich geen of niet zoveel zorgen te maken. Ten opzichte van voorgaande jaren zien we het aandeel dat zich zorgen maakt gestaag dalen. Zo maakte in 2017 en 2019 nog rond de tachtig procent zich zorgen om het klimaat, in 2021, 2022 en begin 2023 was dat nog circa 70 procent. Nu dus 61 procent.

Figuur 1.1: In hoeverre maakt u zich zorgen over de uitstoot van broeikasgassen (onder andere CO2), de klimaatverandering en de effecten daarvan voor het milieu?

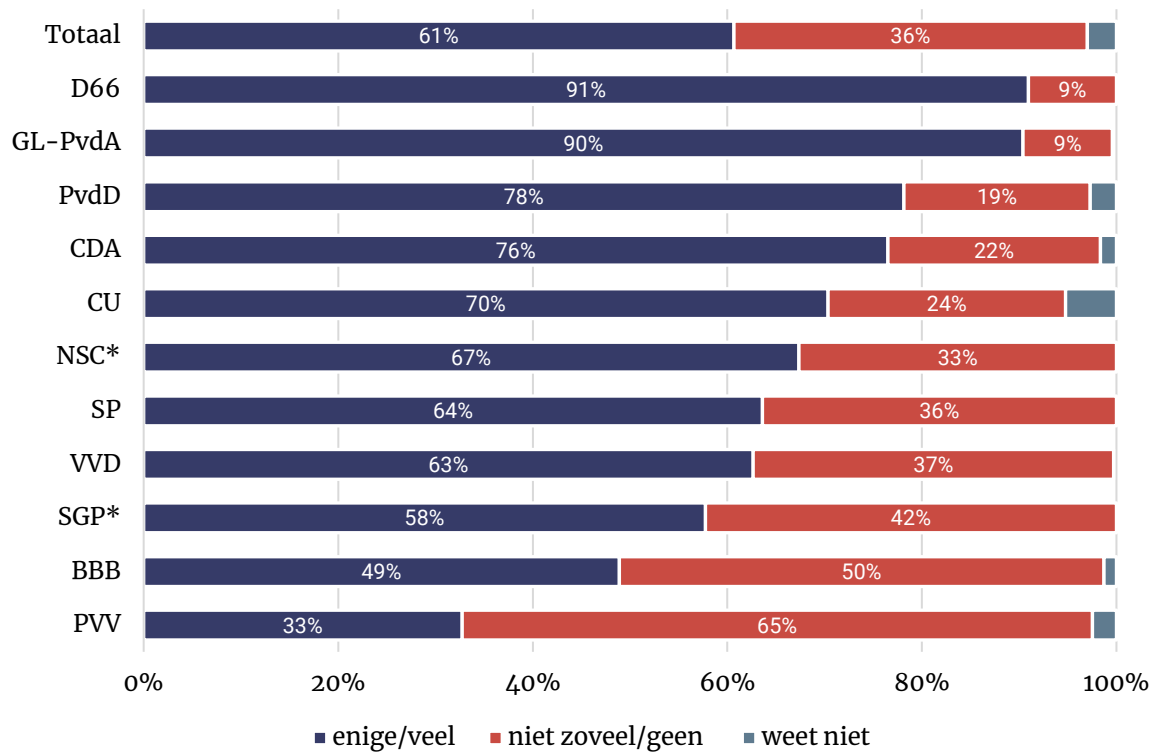
Basis: allen (n = 2.227).

Kiezers van de meeste politieke partijen maken zich in meerderheid zorgen om klimaatverandering. Dat geldt alleen niet voor kiezers van BBB en PVV.²

Figuur 1.2: In hoeverre maakt u zich zorgen over de uitstoot van broeikasgassen (onder andere CO2), de klimaatverandering en de effecten daarvan voor het milieu?

Naar huidige politieke voorkeur. Basis: allen (n = 2.227).

*Indicatief vanwege een beperkt aantal waarnemingen (n < 50).

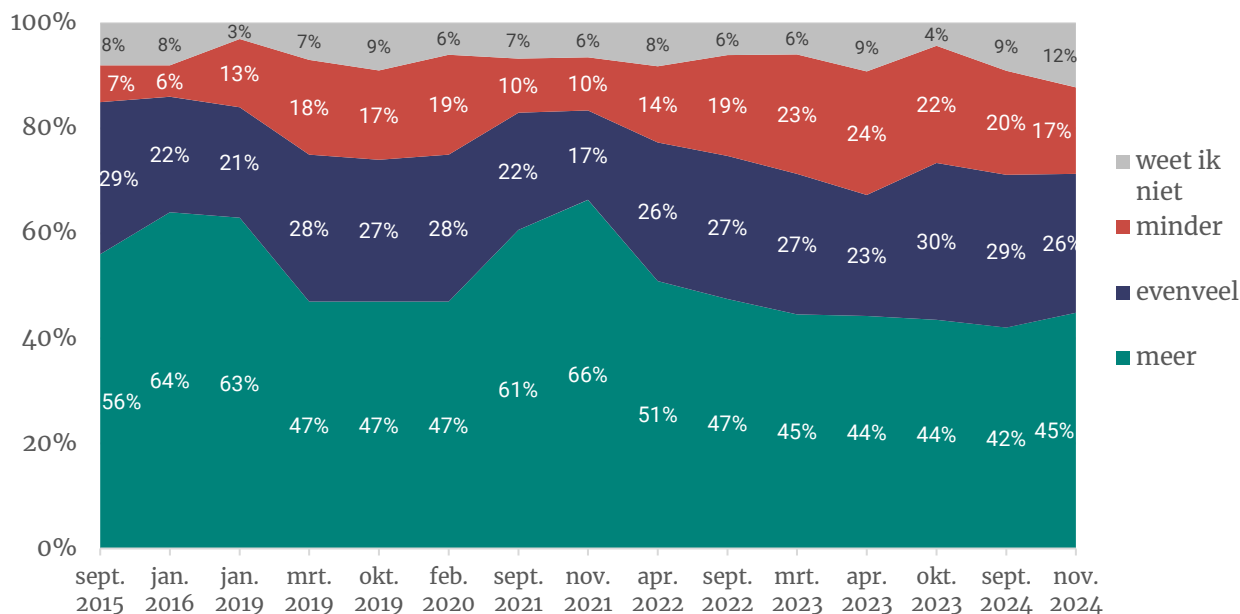
² FvD is niet opgenomen in deze figuur, want het gaat om slechts 37 waarnemingen. Indicatief: 8% maakt zich zorgen, 92% niet zo veel tot niet.

1.2 Per saldo: kabinet moet meer doen

Bijna de helft van de kiezers (45%) vindt dat het kabinet Schoof meer moet doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen. Dat is nauwelijks meer dan de afgelopen jaren. Het aandeel dat vindt dat het kabinet juist *minder* moet zijn nam iets af: vorig jaar lag dat grofweg tussen een vijfde en een kwart, nu is dat 17 procent.

Figuur 1.3: 'Vindt u dat het huidige kabinet meer, minder of ongeveer evenveel moet doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen?' Sinds 2015

'Met 'evenveel' bedoelen we de huidige plannen en beleid van het kabinet Schoof m.b.t. het verminderen van de uitstoot van broeikasgassen'. Basis: allen (n = 2.227).

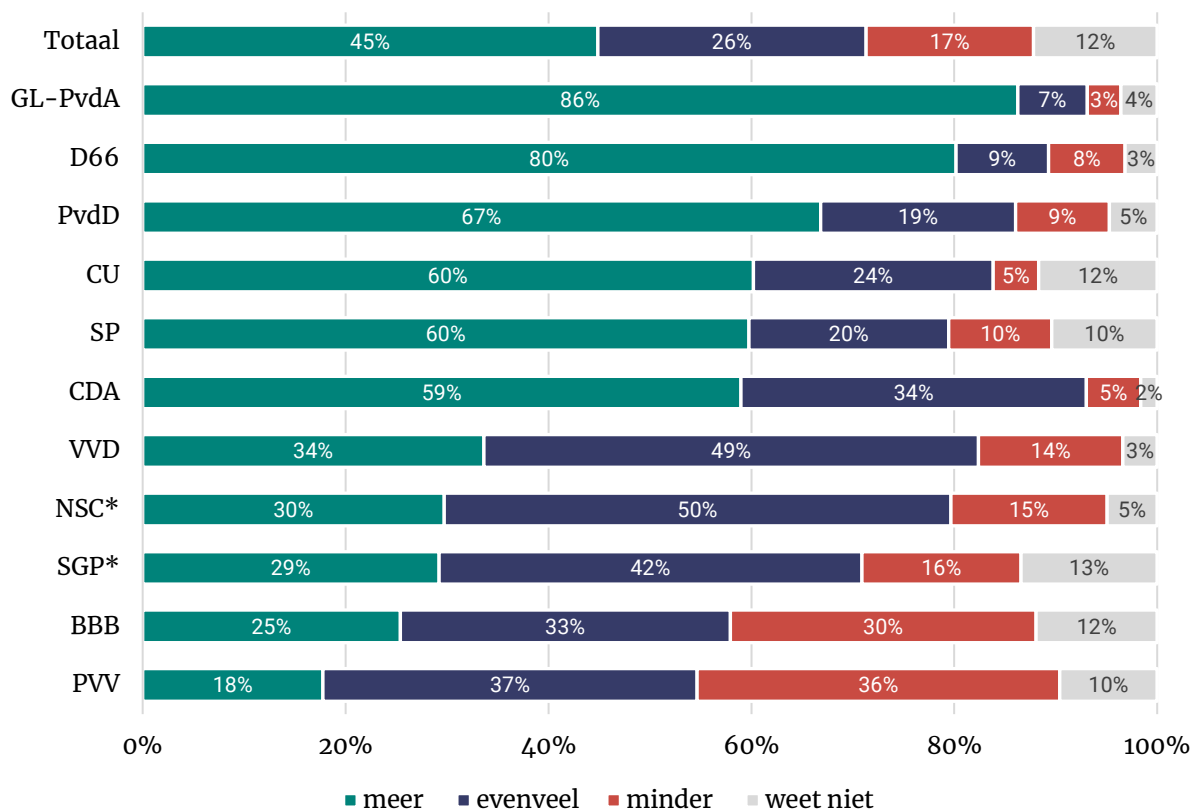

Kiezers coalitiepartijen vinden huidige klimaatbeleid overwegend voldoende

Kiezers die vinden dat er *meer* gedaan moet worden om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, vinden we bijna alleen bij de oppositiepartijen. Kiezers van de coalitiepartijen (PVV, VVD, NSC, BBB) vinden in minderheid dat het kabinet meer moet doen tegen klimaatverandering. Ze vinden het huidige klimaatbeleid overwegend prima of vinden dat het nog wel iets minder mag (vooral PVV- en BBB-kiezers).

Figuur 1.4: Vindt u dat het huidige kabinet meer, minder of ongeveer evenveel moet doen om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen?

Naar huidige politieke voorkeur. Basis: allen (n = 2.227).

*Indicatief vanwege een beperkt aantal waarnemingen (n < 50).

2 Algemene houdingen

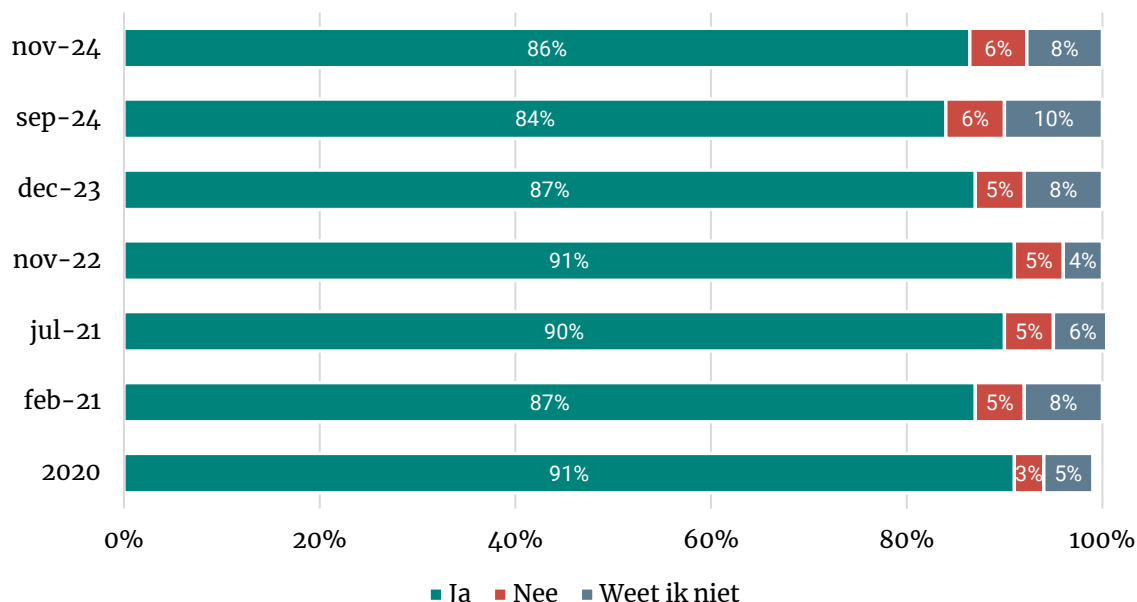
2.1 Klimaatakkoord ook voor grote (internationale) bedrijven

We legden respondenten deze tekst voor:

Het Klimaatakkoord van Parijs is een internationaal verdrag uit 2015 om de opwarming van de aarde te beperken. Het is een verdrag dat door vrijwel alle landen is getekend.

Op de vraag of ook grote (internationale) bedrijven zich aan deze afspraken moeten houden, antwoorden bijna negen op de tien Nederlanders (86%) met 'ja'. Een percentage dat al jaren tamelijk stabiel is.

Figuur 2.1: Wat vindt u, moeten grote (internationale) bedrijven zich ook aan deze afspraken houden? Sinds 2020. Basis: allen (n = 2.227).

2.2 Stellingen

Vier op de tien Nederlanders onderschrijven het doel om in 2050 volledig klimaatneutraal te zijn (39%). Ruim een kwart (28%) is het oneens met dit doel (de rest staat er neutraal tegenover of weet het niet).

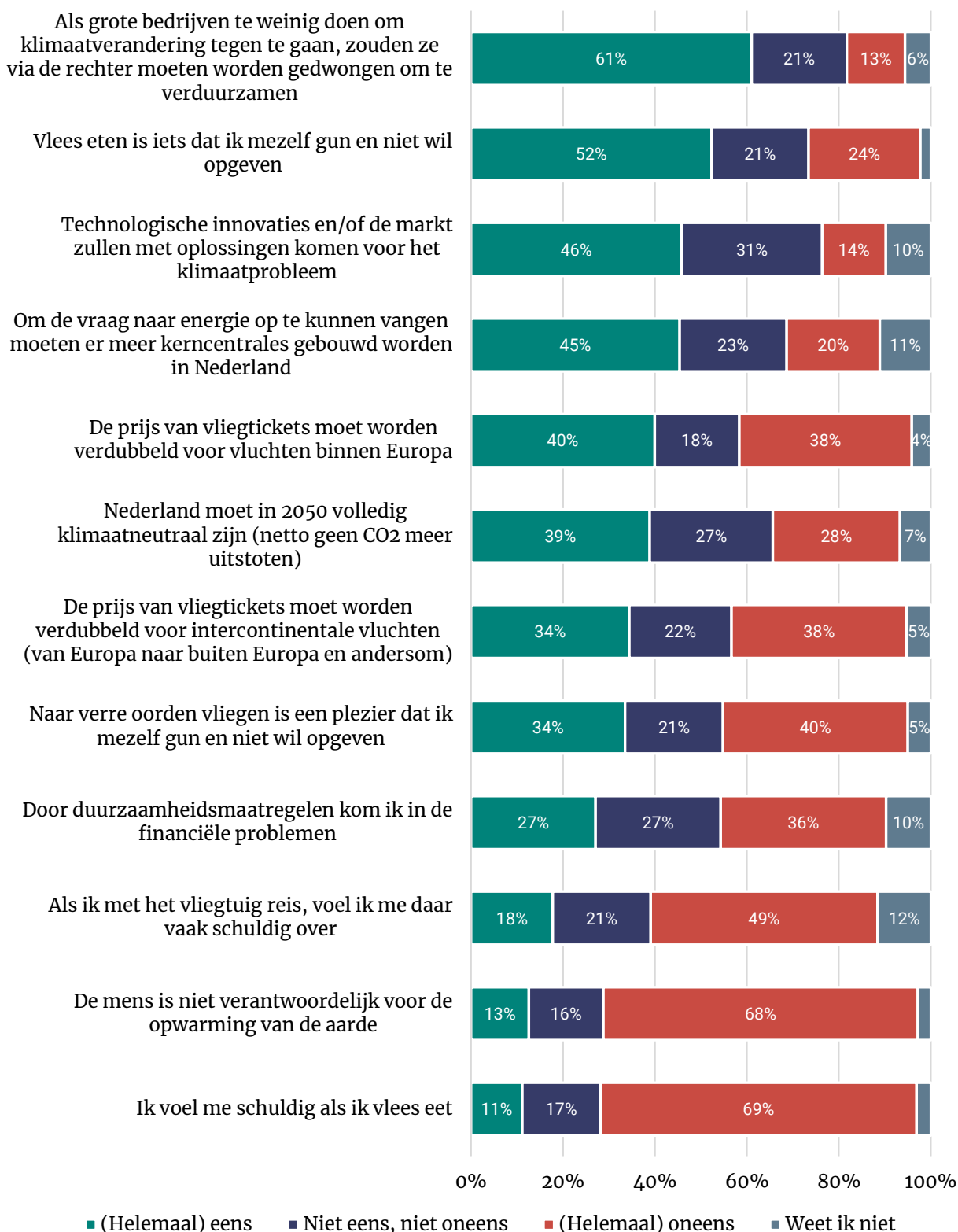
Om daar te komen kijkt men vooral naar bedrijven, en naar innovatie. De meerderheid vindt dat de rechter bedrijven mag dwingen om te verduurzamen (61%). Bijna de helft (46%) heeft er vertrouwen in dat technologische innovaties en/of de markt het klimaatprobleem zullen oplossen. Volgens 45 procent kan de bouw van nieuwe kerncentrales soelaas bieden.

Het eigen gedrag ligt minder onder de loep: Nederlanders voelen zich niet schuldig als ze vlees eten (69%, 11% wel) en vlees eten is ook iets dat zij zichzelf gunnen en niet zouden willen opgeven (52%). Ook over vliegreizen voelen de meesten zich niet schuldig (49%, 18% wel). Voor een derde is 'vliegen naar verre oorden' een 'plezier dat men zichzelf gunt' (34%, voor 40% niet). Over het verhogen van de prijzen voor vliegtickets is men verdeeld: er zijn net zo veel voor- als tegenstanders.

Voor een deel bestaat er een financiële drempel voor verduurzaming: 27 procent van de Nederlanders zegt door duurzaamheidsmaatregelen in de financiële problemen te komen. Het gaat men name om mensen met een minimum (34%), beneden modaal (32%) of bijna modaal (38%) inkomen. Maar ook Nederlanders met ten minste een dubbelmodaal inkomen geven dit aan (dubbelmodaal: 16%, meer dan dubbel: 14%).

Figuur 2.1: In hoeverre bent u het eens of oneens met de onderstaande stellingen?

Basis: allen (n = 2.227).

Vier op de tien Nederlanders onderschrijven het doel om in 2050 volledig klimaatneutraal te zijn (39%). Ruim een kwart (28%) is het oneens met dit doel (de rest staat er neutraal tegenover of weet het niet).

De steun voor het doel om in 2050 klimaatneutraal te zijn nam de afgelopen jaren af. In 2020 onderschreef 48 procent dit doel, dus is dat nog 39 procent.

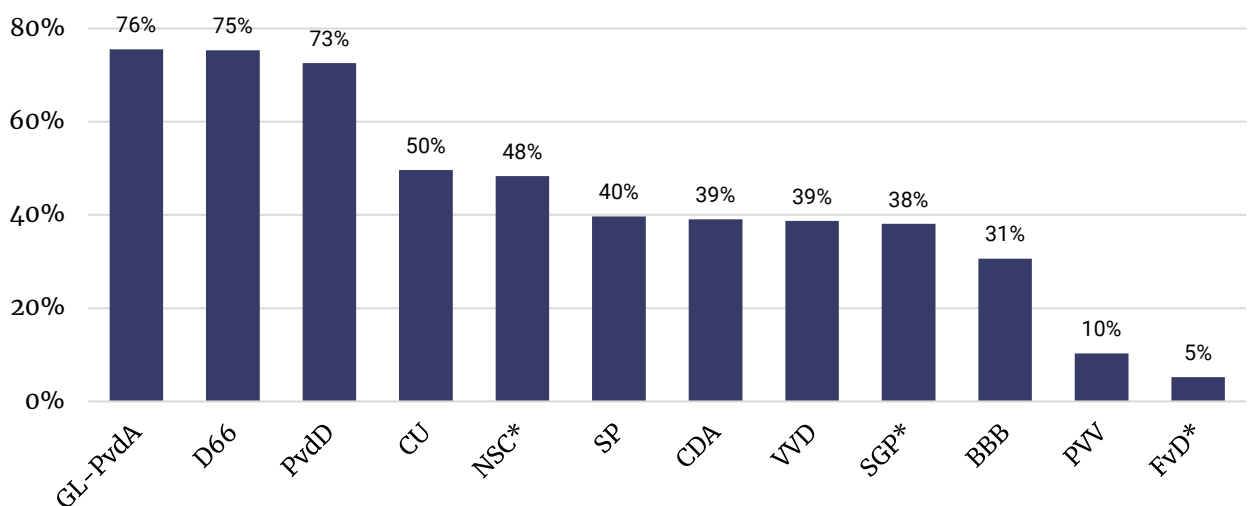
	2020	2023	2024
Nederland moet in 2050 volledig klimaatneutraal zijn / volledig overgeschakeld zijn op duurzame energie*	48%	41%	39%
Om de vraag naar energie op te kunnen vangen moeten er meer kerncentrales gebouwd worden in Nederland	37%	52%	45%

*Tussen 2020 en 2023 is de formulering van de stelling aangepast

Met name voor links-progressieve kiezers (GL-PvdA, D66, PvdD) is dit klimaat doel nog belangrijk, van hen onderschrijft driekwart het. Kiezers van coalitiepartijen NSC (48% eens met de stelling) en VVD (39%) zijn verdeeld, PVV-kiezers (10%) zien dit duidelijk niet zitten.

Figuur 2.2: Nederland moet in 2050 volledig klimaatneutraal zijn (netto geen CO2 meer uitstoten)

Naar huidige politieke voorkeur. Basis: allen (n = 2.227).

Wel zijn de meeste Nederlanders overtuigd van de menselijke oorzaak achter opwarming van de aarde. De afgelopen jaren is stabiel 13 procent hier *niet* van overtuigd.

Figuur 2.3: Stelling over verantwoordelijkheid voor opwarming aarde, sinds 2019

	jan '19	okt '19	apr '22	okt'23	nov'24
De mens is niet verantwoordelijk voor de opwarming van de aarde	16%	17%	13%	13%	13%

De steun voor hogere prijzen voor vliegen nam de afgelopen jaren iets toe, om nu weer af te nemen. Zo vond in 2019 33 procent dat de prijzen voor vluchten binnen Europa verdubbeld mochten worden – dat nam toe naar 49 procent in 2022 – en is nu weer gedaald naar 40 procent.

Vlieg- of vleesschaamte nemen niet of nauwelijks toe. 18 procent zegt zich schuldig te voelen ze met het vliegtuig reizen. Dit was 14 procent in oktober 2023, maar ook al eens 18 procent (okt 2019). 11 procent voelt me schuldig als hij/zij vlees eet, ook dit is geen stijging op de langere termijn te noemen.

Figuur 2.4: Stellingen over vliegen en vleeseten, sinds 2019

	jan/mrt '19	okt '19	apr '22	okt'23	nov'24
De prijs van vliegtickets moet worden verdubbeld voor vluchten binnen Europa	33%	38%	49%	44%	40%
De prijs van vliegtickets moet worden verdubbeld voor intercontinentale vluchten (van Europa naar buiten Europa en andersom)	36%	*	38%	35%	34%
Naar verre oorden vliegen is een plezier dat ik mezelf gun en niet wil opgeven	38%	33%	33%	31%	34%
Als ik met het vliegtuig reis, voel ik me daar vaak schuldig over	13%	18%	15%	14%	18%
Ik voel me schuldig als ik vlees eet	8%	9%	10%	7%	11%

3 Klimaatakkoord en -doelen

3.1 Slechts kwart bekend met waarschijnlijk niet halen klimaatdoel

We legden respondenten deze tekst voor:

Het wettelijke klimaatdoel voor Nederland is dat er 55 procent minder uitstoot van broeikasgassen is in 2030. Dit komt voort uit het Klimaatakkoord van Parijs, dat Nederland mede ondertekend heeft. Het Planbureau voor de Leefomgeving concludeerde onlangs dat de kans dat Nederland dit klimaatdoel haalt heel klein is: 5 procent. Het klimaatdoel raakt dus uit zicht.

Twee derde (68%) zegt dit nieuws te hebben meegekregen, maar slechts een kwart (25%) voegt daaraan toe 'en ik ken het ook inhoudelijk (vrij) goed'. Vier op tien (43%) zeggen 'Ja, maar ik weet inhoudelijk niet wat het inhoudt'. Een derde (32%) heeft er niets van meegekregen.

3.2 Waarschijnlijk niet halen klimaatdoel roept gemengde gevoelens op

Het nieuws dat het klimaatdoel waarschijnlijk niet gehaald wordt roept gemengde gevoelens op. Eén op drie zegt 'dit maakt me niet uit' (32%). Vooral kiezers van PVV, VVD en BBB maakt het weinig uit.

Verder roept het *boosheid* (25%) op en motiveert het mensen (*nog*) *duurzamer te gaan leven* (21%). Dit vinden we vooral bij kiezers van GL-PvdA, PvdD en D66.

Figuur 3.1: Wat doet dit nieuws met u?

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: allen (n = 1.094).

Tabel 3.1: Wat doet dit nieuws met u? Naar politieke voorkeur

Meerdere antwoorden mogelijk. Basis: allen (n = 1.094). Alleen partijen getoond met voldoende waarnemingen.

	Totaal	PVV	GL- PvdA	VVD	D66	BBB*	CDA	SP	PvdD*
Dit maakt me niet uit	32%	53%	9%	39%	10%	37%	20%	30%	8%
Dit maakt me boos	25%	6%	54%	14%	47%	18%	32%	27%	41%
Dit maakt dat ik (nog) duurzamer wil gaan leven	21%	9%	26%	27%	33%	20%	28%	20%	37%
Dit maakt me depressief	13%	4%	31%	5%	20%	0%	11%	9%	38%
Dit maakt dat ik het minder nodig vind om duurzaam te leven	8%	13%	11%	3%	3%	5%	14%	8%	2%
Dit doet me goed, want ik ben tegen klimaatmaatregelen	7%	19%	0%	1%	2%	5%	7%	6%	6%
Anders	15%	11%	12%	20%	14%	27%	13%	12%	15%

*Indicatief vanwege een beperkt aantal waarnemingen (n < 50).

4 Rechtszaak tegen Shell

4.1 Vier op tien bekend met rechtszaak tegen Shell

We legden respondenten deze tekst voor:

Drie jaar geleden oordeelde de rechter dat Shell haar CO₂-uitstoot met 45 procent moet verlagen tot 2030. Daarbij gaat het in de eerste plaats om de uitstoot van het bedrijf zelf. Maar van de rechter moet Shell zich ook "maximaal inspannen" om de uitstoot van hun klanten flink te verlagen, ook als ze daardoor veel geld zouden mislopen. De zaak is aangespannen door een milieuorganisatie. Shell is hiertegen in hoger beroep gegaan, het oliebedrijf hoopt dat het gerechtshof het vonnis terugdraait of afzwakt. De uitspraak in dit hoger beroep is aanstaande dinsdag 12 november.

De Milieuorganisatie in kwestie is Milieudefensie. Deze naam hebben we niet genoemd in de vragenlijst. Eén op de drie Nederlanders (31%) was op de hoogte van de rechtszaak tegen Shell, één op vijf (18%) was (ook) op de hoogte van het hoger beroep van Shell. Zes op tien (61%) wisten hier helemaal niets van.

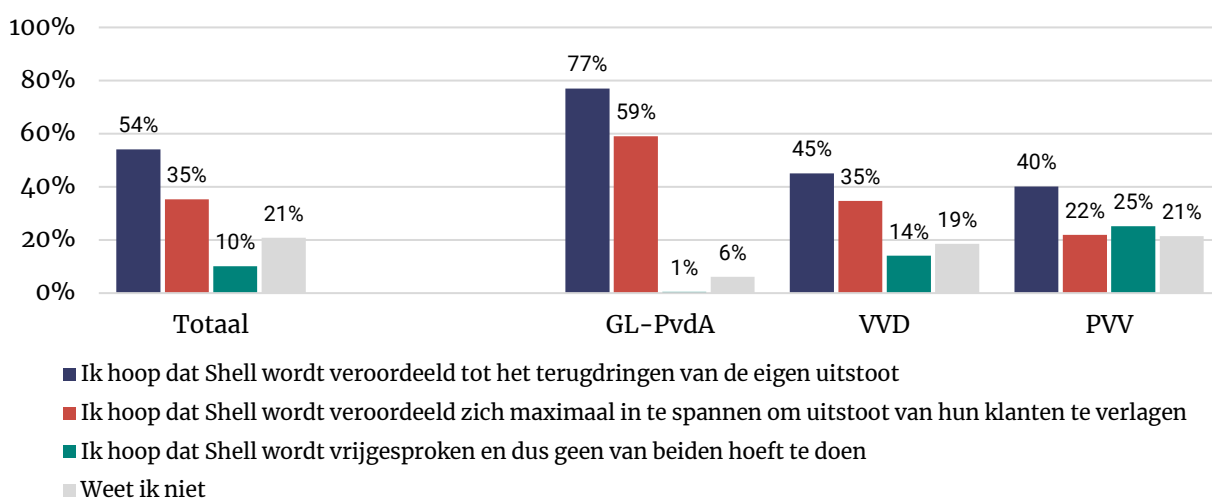
4.2 Zeven op tien hopen dat Shell wordt veroordeeld

Op de vraag 'Wat hoopt u dat de uitkomst van het hoger beroep zal zijn?' antwoorden zeven op de tien (69%) dat ze willen dat Shell wordt veroordeeld. Ruim de helft (54%) hoopt dat Shell wordt veroordeeld tot het terugdringen van de eigen uitstoot, 35 procent wil dat Shell ook wordt gedwongen zich maximaal in te spannen om de uitstoot van klanten te verlagen. Slechts 10 procent wil volledige vrijspraak, de rest (21%) weet het niet.

Kiezers van GL-PvdA staan het meest achter de eis van de milieuorganisatie, maar ook de meerderheid van de PVV- en VVD-kiezers wil dat Shell wordt veroordeeld.

Figuur 4.1: Wat hoopt u dat de uitkomst van het hoger beroep zal zijn?

Eerste twee antwoorden waren samen mogelijk. Basis: allen (n = 1.094). Alleen partijen met voldoende waarnemingen getoond.

Waarom Shell veroordelen?

Kiezers die willen dat Shell wordt veroordeeld vinden: de (grootste) vervuiler moet betalen. Zij zeggen dat iedereen moet bijdragen aan het oplossen van het klimaatprobleem en daarin hebben ook bedrijven hun maatschappelijke verantwoordelijkheid te nemen. Shell is een groot bedrijf en grote vervuiler en draagt daarom een grote verantwoordelijkheid. Sommige kiezers noemen Shell bovendien een machtig bedrijf dat veel winst maakt en het zich daarom ook kan permitteren. Anderen hopen dat Shell een voorbeeld zal zijn en ook andere bedrijven zullen volgen. Een aantal kiezers vindt: Shell is wel verantwoordelijk voor haar eigen uitstoot, maar niet die van anderen, zoals haar klanten. *“De eis om shell zelf duurzaam te laten zijn is realistisch maar om hen verantwoordelijk te maken voor andermans gedrag is dat niet”*

- *Bedrijven doen te weinig en dat betekent dat er steeds meer op het bordje van de consumenten/burgers komt te liggen om bepaalde doelstellingen te halen.*
- *De klimaatproblematiek is zo groot dat maximale inspanning noodzakelijk is van iedereen, politiek, individu en bedrijf: dus ook Shell. Eraan onttrekken is immoreel!*
- *Het klimaatprobleem is te groot om opgelost te worden door burgers. Er zijn wetten en handhaving nodig. Grote bedrijven moeten zich schikken naar die wetgeving. Ook vind ik dat bedrijven daarbij een brede verantwoordelijkheid hebben in het geval van Shell moet kijken naar de impact van de fossiele producten zoals die gebruikt worden door afnemers.*
- *Iedereen bedrijf zou zich moeten inspannen om zo'n laag mogelijke uitstoot te behalen, dus ook Shell. Waarom zou een mega bedrijf als Shell een voorkeursbehandeling moeten krijgen?*
- *Alle grote uitstoters moeten een hele grote verantwoording nemen, hoe dan ook, dus goedschiks of kwaadschiks*
- *Als de grote jongens worden aangepakt zou dat mooi zijn*
- *De grootste vervuilers moeten het meest in actie komen*
- *Als grote uitstoters niet worden gedwongen, komt er van een beter klimaat helemaal niks.*
- *Als Shell, redelijkerwijs gezien, verantwoordelijk is voor schade, dan moeten ze het anders gaan doen. Helemaal omdat ze een machtspositie hebben.*
- *dit is 1 van de bedrijven die aangepakt zou moeten worden om het milieu beter te maken en van hun topwinst kunnen ze dat best betalen*
- *Bedrijven met een groot economisch belang kunnen zich veel permitteren en worden door de overheid niet bestraft*
- *Een bedrijf dat zoveel winst maakt is verplicht om zijn uitstoot zo te verminderen tot het maximum*
- *Met zulke winsten zullen inspanningen navenant moete zijn*
- *Shell heeft tientallen jaren haar gang kunnen gaan en honderden miljarden verdiend, nu mogen ze iets terugdoen voor de planeet*
- *Ik vind niet dat Shell verantwoordelijk gehouden kan worden voor het gedrag van hun klanten. Wel voor hun eigen producten en productieprocessen.*
- *Dit lijkt mij een broodnodig begin van een duurzamere wereld. Ik hoop dat andere grote vervuilers ook hard aangepakt gaan worden.*

Waarom Shell niet veroordelen?

Nederlanders die liever zien dat Shell wordt vrijgesproken (10% van allen) vinden het veelal kwalijk dat de rechter zich hierover uitsprekt – of dat een maatschappelijke groep ‘dit via de rechter afdwingt’. Of zoals iemand anders het formuleert: *‘Rechtshoren geen politiek te bedrijven en het hele land op slot te gooien doordat ze klimaatclubjes het "algemene belang" laten vertegenwoordigen.’*

Anderen benadrukken dat Shell als bedrijf winst moet kunnen maken ('de overheid moet het ondernemers niet te moeilijk maken') en dat dat ook goed is voor de (Nederlandse) economie. Of dat Shell als één bedrijf niet alleen verantwoordelijkheid draagt. Tot slot staat men niet achter klimaatbeleid in het algemeen, en/of is men bang dat de prijzen voor consumenten gaan stijgen als Shell moet verduurzamen.

- *Verduurzaming moet niet via de wet of de rechter worden afgedwongen, maar via (financiële) prikkels. De vervuiler betaalt. Dus heel veel meer via boetes en subsidies het gedrag stimuleren dat goed is voor klimaat en milieu. Dan kunnen we de doelen nog steeds halen.*
- *Klimaatmaatregelen zijn onzin, maar als de overheid daar anders tegenaan kijkt, moeten zij die klimaatmaatregelen doorzetten en dan afwachten wat de burgers daar in de volgende verkiezing van vinden. Niet op bedrijven 'verhalen' via bevriende D66-rechters.*
- *Ik vind dat de wetgever hier een rol in heeft en niet de rechter*
- *Shell is goed voor de Nederlandse economie. Hierbij moet je de multinational steunen i.p.v tegenwerken.*
- *Er wordt teveel druk op een bedrijf uitgeoefend, een bedrijf moet winst maken, anders gaar het failliet*
- *Het klimaat kan je alleen redden als de hele wereld meedoet. Maatregelen moeten dus gelijk zijn voor de hele wereld, niet 1 bedrijf pakken.*
- *Het is pure onzin om Shell verantwoordelijk te stellen wat andere bedrijven doen.*
- *Er moet wereldwijd wat gebeuren. Nederland moet niet bedrijven het land uitdagen of extra belasten. Dit gaart ten koste van onze welvaart en concurrentie positie.*
- *Ik word KOTSZIEK van al die Milieu activisten en alle zaken waar tegen wordt geprotesteerd! Wappies al helemaal brrrrrrrr*
- *De klimaat nonsens moet stoppen, we maken de wereld kapot met windmolens, zonnepanelen en elektrische voertuigen met de accu's. Daarnaast gaat iedereen er straks financieel onderdoor, en is kwalitatief leven onmogelijk. Stoppen, direct.*
- *Dat kost weer veel geld en dat word aan ons doorberekend*

4.3 Stellingen m.b.t. klimaatzaak

Nederlanders kijken genuanceerd naar de kwestie. Waar de meesten hopen dat Shell veroordeeld wordt, vinden ook acht op de tien (83%) Nederlanders dat je niet één bedrijf verantwoordelijk kunt maken voor de CO₂-uitstoot (5% vindt dat wel en is het oneens met de stelling).

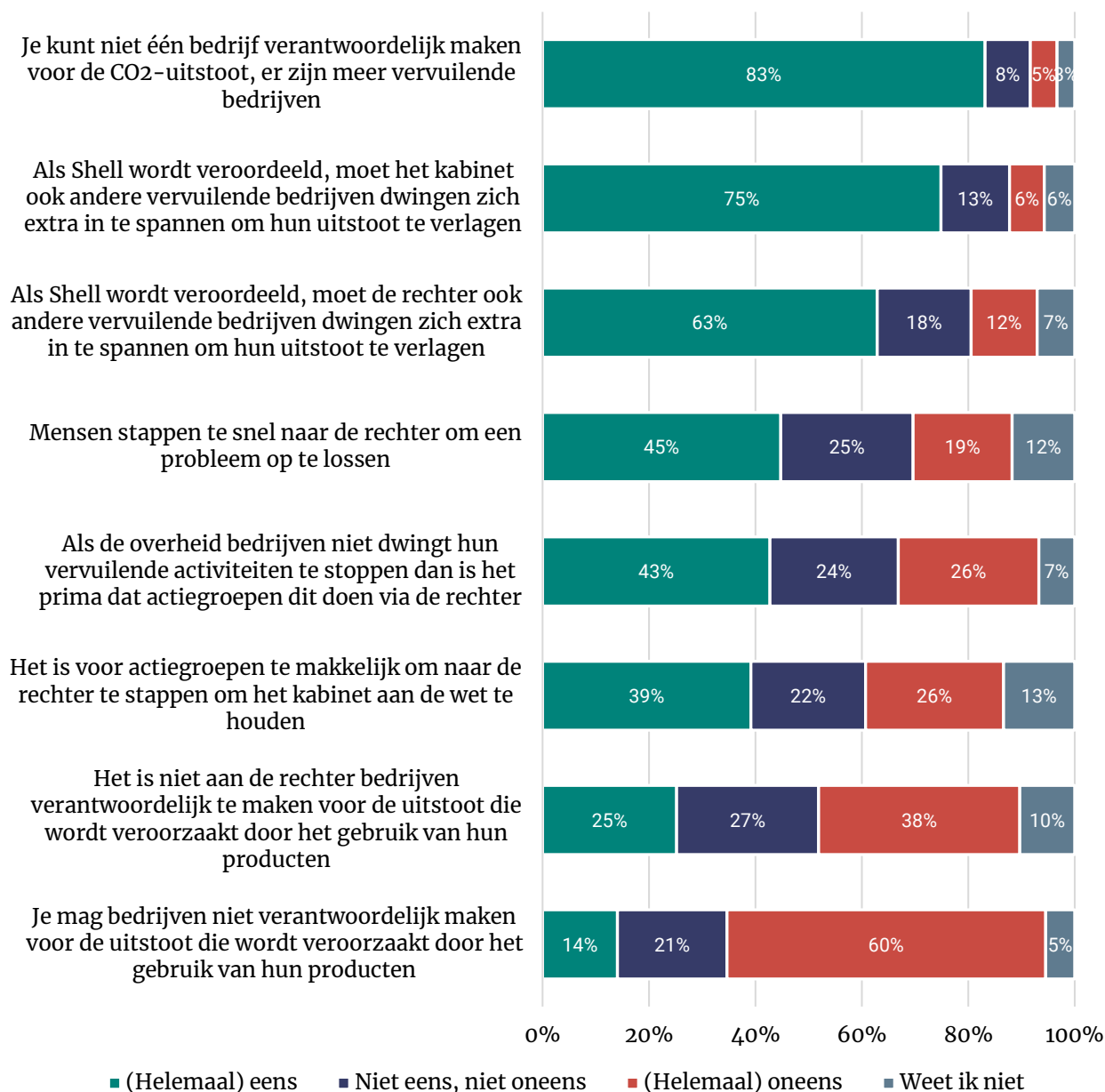
Dit is goed te begrijpen in het licht dat de meerderheid van de Nederlanders wil dat ook andere bedrijven worden gedwongen tot extra inspanning om hun uitstoot te verlagen. Driekwart (75%) wil dat het kabinet dat doet, bijna tweede derde (63%) ziet een rol voor de rechter.

De meerderheid (60%) vindt dat je best bedrijven verantwoordelijk mag maken voor de uitstoot door het gebruik van hun producten. Veertien procent vindt dat niet. Het beeld wordt meer verdeeld als de rechter betrokken wordt: 25 procent is het eens met de stelling *‘Het is niet aan de rechter bedrijven verantwoordelijk te maken voor de uitstoot die wordt veroorzaakt door het gebruik van hun producten’*, 38 procent is het oneens (rest neutraal of weet niet).

Dat verdeelde beeld zien we ook bij de andere stellingen. Vier op de tien (43%) vinden het prima dat actiegroepen naar de rechter te gaan als de overheid bedrijven niet dwingt vervuilende activiteiten te stoppen (26% vindt dat niet). Maar ook bijna vier op de tien (39%) vinden het te makkelijk voor actiegroepen om naar de rechter te stappen (26% oneens).

Figuur 4.2: In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

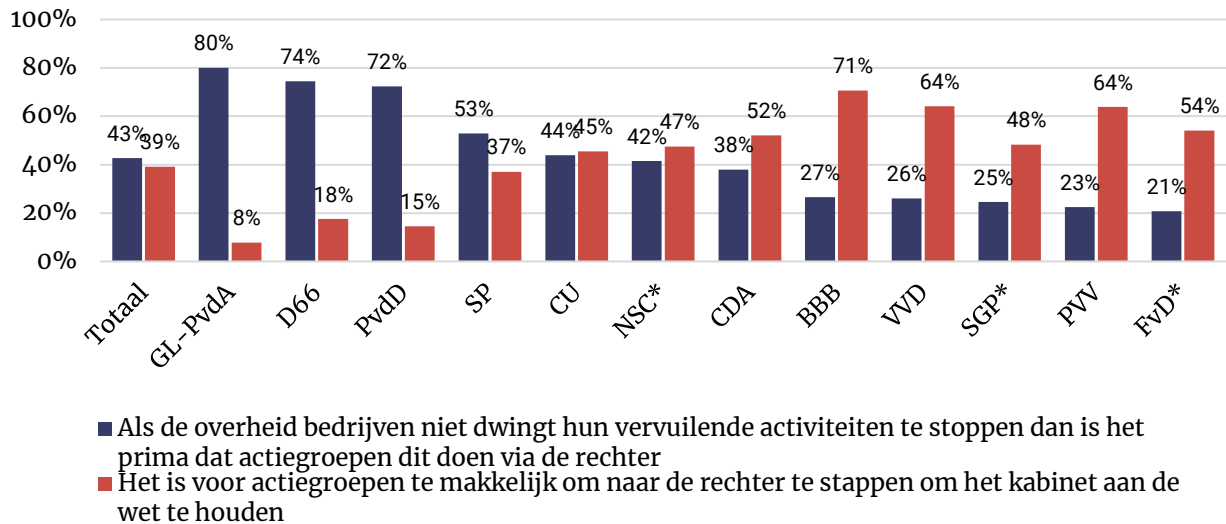
Basis: allen (n = 2.227).

Het enigszins onduidelijke beeld voor de bevolking als geheel ontstaat met name door politieke verschillen. Links-progressieve kiezers (GL-PvdA, D66, PvdD) zijn in meerderheid voorstander van een gang naar de rechter door actiegroepen om bedrijven aan te spreken op vervuiling. Zij vinden ook niet dat het te makkelijk is voor actiegroepen om naar de rechter te gaan. Bij kiezers van rechts-conservatieve partijen (FvD, PVV, SGP en ook VVD en BBB) geldt het omgekeerde; de achterbannen van de christendemocraten (CU, NSC, CDA) zijn verdeeld.

Figuur 4.3: Stellingen naar politieke voorkeur

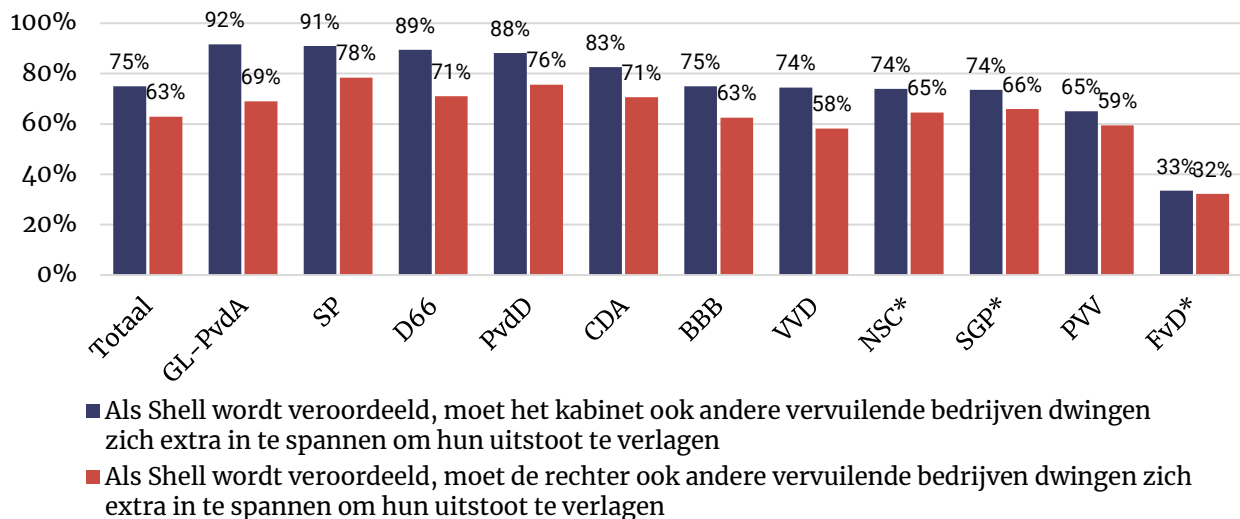
Getoond in de figuur: alleen % eens en helemaal eens. Basis: allen (n = 2.227).

Toch vinden kiezers van vrijwel alle partijen – met uitzondering van Forum voor Democratie – dat, mocht Shell worden veroordeeld, het kabinet ook andere vervuilende bedrijven moet dwingen om zich in te spannen hun uitstoot te verlagen.

Figuur 4.4: Stellingen naar politieke voorkeur

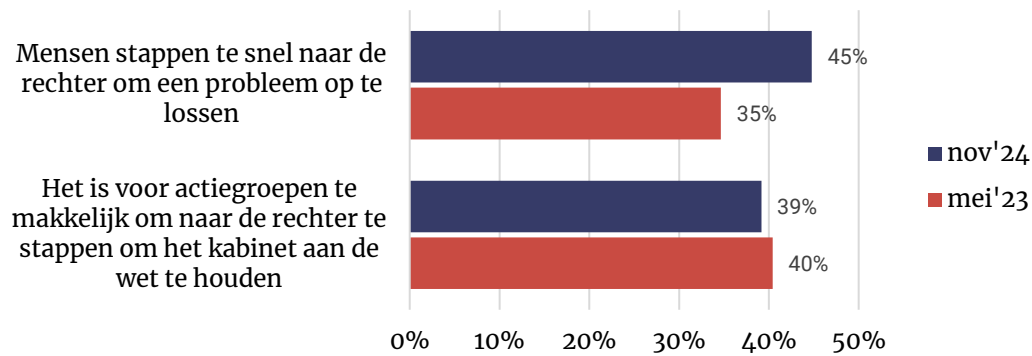
Getoond in de figuur: alleen % eens en helemaal eens. Basis: allen (n = 2.227).

In het onderzoek ‘de Staat van het Recht’, uitgevoerd in opdracht van Trouw in mei 2023, onderzochten we ook al eens hoe Nederlanders denken over een gang naar de rechter.³ Opvallend is dat het aandeel dat vindt dat men te snel naar de rechter stapt om een probleem op te lossen het afgelopen jaar toenam, van 35 naar 45 procent. In mei 2023 stond men vooral vaker neutraal tegenover de stelling (30% vs. 25%) en was men het iets vaker oneens (22% vs. 19%). Met name rechtse kiezers zijn het nu vaker eens met de stelling: zo was in mei 2023 44 procent van de VVD-kiezers (o.b.v. hun stem bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2021) het hiermee eens, nu is dat 68 procent (o.b.v. stem bij TK23). Bij PVV-kiezers nam dit toe van 40 naar 59 procent. Bij links-progressieve kiezers zien we juist de tegenstelde beweging (bijvoorbeeld D66: 35% naar 25%).

Figuur 4.5: Stellingen over gang naar de rechter, in mei 2023 en november 2024

Getoond in de figuur: alleen % eens en helemaal eens. Basis: allen (n = 2.227).

³ Zie [Liever niet demonstreren op de snelweg \(Staat van het Recht III\) - Ipsos I&O Publiek](#)

Contactgegevens

Ipsos I&O Enschede

Zuiderval 70

Postbus 563

7500 AN Enschede

053 - 200 52 00

KVK-nummer 08198802

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl

Ipsos I&O Amsterdam

Piet Heinkade 55

1019 GM Amsterdam

020 - 308 48 00

info@ioresearch.nl

www.ioresearch.nl